

Kết quả triển khai nghiên cứu đề tài cấp Bộ

Đề tài cấp Bộ: "Tác động của quá trình đổi mới với các quan hệ xã hội cơ bản trong làng - xã Đồng bằng Sông Hồng" do PGS. PTS. Tô Duy Hợp, Trưởng phòng Xã hội học Nông thôn làm chủ nhiệm cho đến nay đã kết thúc giai đoạn 1, bước sang giai đoạn 2.

Kết quả của giai đoạn 1 theo đúng hợp đồng là: "Tổng quan tài liệu sẵn có về chủ đề nghiên cứu". Tập "Tổng quan tài liệu" này bao gồm các đề mục như sau:

Phần I. Làng - xã từ cái nhìn lịch sử và bản sắc văn hoá.

Phần II. Một số thành quả nghiên cứu về quan hệ xã hội cơ bản trong làng - xã:

2.1. Năng lực tự quản cộng đồng làng - xã Đồng bằng Sông Hồng.

2.2. Đặc điểm biến đổi vị thế, vai trò của dòng họ trong làng - xã.

2.3. Phân tầng giàu - nghèo trong làng - xã dưới tác động của quá trình chuyển sang nền kinh tế thị trường.

2.4. Đặc điểm biến đổi của thiết chế giáo dục ở nông thôn.

2.5. Một số kết quả nghiên cứu xã hội học nông thôn đăng trên Tạp chí Xã hội học của Viện Xã hội học.

+ Phân phụ lục: Bàn về bản chất của làng - xã (tài liệu tham khảo nước ngoài).

Một trong những thành quả quan trọng của tập "Tổng quan tài liệu" là ghi nhận mô hình quan hệ giữa cộng đồng làng - xã với xã hội nói chung và với Nhà nước nói riêng. Đó là: 1) Cộng đồng tự trị, 2) Cộng đồng bị nhà nước thống trị và 3) Quản lý tham dự. Đó sẽ là một cơ sở lý luận và phương pháp luận quan trọng để triển khai nghiên cứu tác động của quá trình Đổi mới tác động các quan hệ xã hội cơ bản trong làng - xã.

Giai đoạn 2 đang được triển khai với nhiệm vụ chủ yếu là thu thập thông tin bằng khảo sát, điều tra chọn mẫu. Do hạn chế của nguồn kinh phí được cấp và không làm phương hại yêu cầu của phương pháp nghiên cứu khoa học, chủ nhiệm đề tài quyết định chọn 1 xã đại diện, tiến hành nghiên cứu trường hợp điển hình, sau đó sẽ so sánh với một số loại hình làng - xã khác bằng phương pháp đánh giá nông thôn nhanh. Hy vọng bằng giải pháp này sẽ đạt được cả 2 yêu cầu vừa có trọng tâm, trọng điểm lại vừa bao quát được diện rộng của cả vùng Đồng bằng Sông Hồng.

Xã đại diện được lựa chọn là xã Nam Giang (Nam Trực - Nam Định). Có thể coi Nam Giang như một mô hình thu nhỏ của Đồng bằng Sông Hồng, vì ở đó có làng nghề Vân Chàng nổi tiếng từ thời xưa, bên cạnh các làng nông nghiệp và làng đang chuyển đổi theo hướng sản xuất - kinh doanh tổng hợp; có chùa Đại Bi nổi tiếng, có chợ Chùa là chợ phiên của vùng, có thôn Kinh Lũng chủ yếu là dân công giáo... Tính phức tạp, đa dạng cơ cấu kinh tế - xã hội của Ninh Giang phản ánh tương đối rõ nét đặc điểm làng - xã Đồng bằng Sông Hồng ngày nay. Tại đây đề tài đã tiến hành điều tra bằng bảng hỏi soạn sẵn, phỏng vấn sâu và thảo luận nhóm tập trung. Các số liệu đang được xử lý và sẽ được tập hợp theo chủ đề.

Sơ bộ có một vài phát hiện thú vị. Chẳng hạn, kinh tế hộ nông thôn đang gặp khó khăn trở lực mới trên con đường tăng trưởng theo cơ chế thị trường. Tại làng nghề Vân Chàng, kinh tế hộ đang chạm tới giới hạn của sự tăng trưởng. Nhu cầu tách khu sản xuất - kinh doanh khỏi khu nhà ở rất cấp bách, song cộng đồng lúng túng chưa tìm được giải pháp thích hợp.

Như vậy, đề tài cần quan tâm đúng mức cả 2 mặt của sự tác động: mặt tích cực và cả mặt tiêu cực của quá trình chuyển đổi sang nền kinh tế thị trường ở nông thôn.

Trao học bổng cho sinh viên Khoa Xã hội học thuộc Phân viện Báo chí Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh

Hợp tác với các đơn vị bạn trong nghiên cứu và đào tạo xã hội học nhằm bổ sung lực lượng cán bộ trẻ, tăng thêm nguồn sinh lực cho bộ môn khoa học còn non trẻ này là một chủ trương nhất quán từ trước đến nay của Viện Xã hội học. Sự hợp tác giữa Viện Xã hội học và Phân viện Báo chí thuộc Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh để đào tạo sinh viên Xã hội học thuộc Khoa Xã hội học đã có quá trình phát triển tốt đẹp.

Vừa qua, theo đề nghị của đồng chí Giám đốc Phân Viện Báo chí, Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh, Viện trưởng Viện Xã hội học đã quyết định tặng ba suất học bổng để Ban Giám đốc trao tặng cho ba sinh viên Xã hội học có thành tích xuất sắc trong năm học vừa qua. Số tiền này được rút ra từ quỹ hoạt động Khoa học của Viện do một số dự án đóng góp. Lần này, số tiền được huy động từ sự đóng góp của dự án nghiên cứu về "Thực trạng hút thuốc lá ở Việt Nam. Điều tra và kiến nghị", một dự án hợp tác nghiên cứu giữa Viện Xã hội học và tổ chức "Sức khỏe là vàng" của Đại học California (Hoa Kỳ). Việc trao tặng học bổng kì này cũng như việc trao tặng học bổng cho Khoa Vệ sinh Dịch tễ và Sức khỏe cộng đồng của Đại học Y Hà Nội gần đây còn có ý nghĩa góp phần vào việc tuyên truyền chống hút thuốc lá trong sinh viên và thanh niên.

Ngày 23/10/1997, được sự uỷ nhiệm của Viện trưởng Viện Xã hội học, đồng chí Phạm Xuân Đại, Phó phòng Xã hội học Nông thôn của Viện, Chủ nhiệm dự án nghiên cứu "Thực trạng hút thuốc lá. Điều tra và kiến nghị" đã đến dự lễ khai giảng năm học mới của Phân viện Báo chí và trao số học bổng nói trên.

P.V

Kết thúc thành công cuộc khảo sát "Di dân và Sức khỏe ở Việt Nam"

Sau hơn 3 tháng triển khai hoạt động nghiên cứu thực địa, cuộc khảo sát "Di dân và Sức khỏe" do Viện Xã hội học thuộc Trung tâm Khoa học Xã hội và Nhân văn Quốc gia thực hiện dưới sự tài trợ của Quỹ Dân số Liên hiệp quốc (UNFPA) và trường Đại học Tổng hợp Brown (Hoa Kỳ) đã kết thúc tốt đẹp. Tại Hà Nội và Thái Bình là hai tỉnh, thành cuối cùng của đợt khảo sát, Đoàn nghiên cứu đã gặp gỡ phỏng vấn gần 700 hộ gia đình và 130 hộ nhà trọ. Đoàn cũng đã làm việc trực tiếp với lãnh đạo Đảng bộ và Ủy ban Nhân dân trên địa bàn các xã phường trong diện khảo sát. So với các tỉnh phía Nam, cuộc khảo sát tại Hà Nội và Thái Bình diễn ra trong điều kiện thời tiết thuận lợi hơn. Việc tổ chức khảo sát tại Thái Bình vào thời điểm địa phương bước vào vụ gặt, tuy gặp một số trở ngại trong việc tiếp cận đối tượng nhưng lại là cơ hội để tiếp xúc và phỏng vấn những lao động từ các trung tâm đô thị quay về giúp gia đình trong vụ mùa.

Tham gia kiểm soát chất lượng phiếu điều tra, theo dõi tiến độ thực hiện và quản lý mẫu khảo sát là các cán bộ nghiên cứu phòng Xã hội học Dân số-Gia đình, phòng Xã hội học Nông thôn và phòng Xã hội học Đô thị. Ngoài khối lượng công việc chính phải đảm nhiệm, các cán bộ trong đoàn khảo sát còn tích cực thu thập các thông tin và những kinh nghiệm bổ ích cho các đề tài cá nhân. Nhờ làm tốt công tác chuẩn bị, tiền trạm và từ kinh nghiệm tổ chức khảo sát ở các tỉnh phía Nam trước đó, cuộc khảo sát tại Thái Bình và Hà Nội đã diễn ra theo đúng kế hoạch và tiến độ đề ra như được ký kết trong văn bản dự án.

Toàn bộ số phiếu điều tra hiện đã được kiểm tra, phân loại và mã hóa tại Viện Xã hội học, chuẩn bị cho giai đoạn nhập thông tin và xử lý số liệu trên máy tính. Trung tâm Nghiên cứu Dân số thuộc trường Đại học Tổng hợp Brown - cơ quan điều phối dự án - sẽ cử chuyên gia đến Viện Xã hội học để giúp cán bộ Viện xử lý thông tin và phân tích số liệu. Kết quả thu được sẽ được phản ánh trong các báo cáo và bài viết dự kiến sẽ được thực hiện và nghiệm thu vào năm thứ hai của dự án.

P.V